

Din Niqobidagi Ekstremizm Va Terrorizm – Milliy Xavfsizlikka Tahdid Va Unga Qarshi Kurashda Jamoatchilik Nazoratining Roli

*Abdullayev Tursunboy Yaxshibayevich¹, Voxidov Jo'rabek Ibroximbek o'g'li²,
Abduvoitov Azizjon Abdunabi o'g'li³*

Azal – azaldan, tinchlik-osoyishtalik insoniyat uchun tengsiz ne'mat bo'lib kelmokda. Chunki birinchi galda osuda hayot, yaratuvchan mehnat va farovonlik, umuman, barcha ezgu maqsadlarning ro'yobi eng avvalo shu ne'matga bog'liq. Ammo azaldan yaxshilik bilan yomonlik, ezgulik bilan yovuzlik kabi nisbiy kuchlar bo'lganidek, inson hayotiga rahna soluvchi ofatlar ham mavjud. Ulardan biri esa diniy ekstremizm va terrorizmdir.

Diniy ekstremizm va terrorizm kabi hodisalarning ildizlari uzoq tarixga borib taqalsa-da, ular hech qachon ijtimoiy barqarorlik va taraqqiyot uchun bugungiday tahdid solmagan. Shunday ekan, aning oldini olish va unga qarshi kurashish insoniyatning istiqboliga daxldor masalaga aylanadi. Bu baloyu ofat o'tgan asrning so'nggi o'n yilligi va XXI asrga kelib o'zining jirkanch qiyofasini namoyon eta boshladi.

Hozirda diniy ekstremistik va terrorchi tashkilotlar o'z maqsadlarini amalga oshirish uchun xalqlar o'rtasida birinchi navbatda millatchilik va diniy ayirmachilikni keltirib chiqarish va shu yo'l bilan bir davlatda yashayotgan turli millat vakillari o'rtasida milliy, diniy ixtilof va nizolarni vujudga keltirishga urinmoqda. Diniy ekstremizm, aqidaparastlik, g'oyavandlik va narkobiznes, ITs kabi o'tgan asrning ikkinchi yarmida insoniyatga tahdid sola boshlagan illatlarning XXI asrga ham o'tganligi sog'lom fikrli insonlarni haqli ravishda o'ylantirmoqda. Shu bilan birga ISHID nomi bilan atalgan terrorchilik harakatining mudhish xatti-harakatlari esa keng jahon jamoatchiligini tashvishga solmoqda. Taassufki, ba'zan islom dini va diniy aqidaparastlik tushunchalarini bir-biridan farqlay olmaslik yoki g'arazli maqsad-larni ko'zlash kabi holatlar ko'zga tashlanmoqda. Shu bilan birga islom dinini niqob qilib, makfur ishlarini amalga oshirayotgan mutaassib kuchlar hali ongi shakllanib ulgurmagan, tajribasiz, g'o'r yoshlarni o'z tuzog'iga ilintirib, bosh-ko'zini aylantirip, ulardan o'zining nopok maqsadlari yo'lida foydalanmoqda.

Ekstremizm tahdidlari transmilliy xarakterga ega bo'lib, u o'z xavfining ko'lami bo'yicha butundumyo hamjamiyatini tashvishga solmoqda. Ekspertlarning xulosalariga ko'ra, so'nggi 10 yil ichida dunyo ekstremizm va terrorizm turlari bilan iqtisodiyoti 583 trillion AQSh dollari miqdorida zarar ko'rgan bo'lsa, 15 yil ichida 100 mingdan ziyod begunoh insonlar terrorchilik hujumlari qurboni bo'lgan. (M. Mirziyoyev, "Yangi O'zbekiston Strategiyasi" 399-b.).

Haqiqatdan ham keyingi vaqtlarda ko'shni davlatlarda va qurib olgan diniy ekstremistik oqimlarning neorasiga o'ynayotgan fukarolarimiz ayniksa yoshlar orasida ham afsuski uchrab turibdi. Mana shunday sharoitda oila, mahalla, ta'lim muassasalari, davlat tashkilotlarining hamjihatlikdagi faoliyati muhim ahamiyatga egadir.

Yoshlarning turli oqimlarga kirib qolishlariga oila-mahalla-ta'lim muassasasi tizimining ayrim hududlarda etarli darajada faoliyat ko'rsatmayotganligi, shu bilan birga ayrim yoshlarning ishonuvchanligi, birdaniga va hamma narsaga (boylik, shon-shuhrat, martaba va h.k.) ega bo'lishga harakat qilishi, ilmiy tilda aytganda maksimalizm kabi ma'naviy-ruhiy omillarni alohida ajratib

¹ TDIU Andijon fakulteti dotsenti

² TDIU Andijon fakulteti BHA ta'lim yo'nalishi 1- bosqich talabasi

³ TDIU Andijon fakulteti BHA ta'lim yo'nalishi 1- bosqich talabasi

ko'rsatish lozim. Nopok kimsalarning "Sen bu tashkilotga kirish yoki mana bu vazifani bajarish bilan alohida, har kimga ham nasib qilavermaydigan sharaflı ishga qo'l urgan bo'lasan, kerak bo'lsa, sen millat, din, insoniyatning haloskoriga aylanasan!" degan g'oyalarni singdirish jarayoni aynan mana shu kabi xususiyatlarga alohida e'tibor berrilayotganini ko'rsatadi.

Ayrim yoshlar va ayollarning o'ziga xos ruhiy holatlaridan o'zlarining g'arazli maqsadlari yo'lida ustalik bilan foydalanishga harakat qilayotgan ayrim buzg'unchilar ularni o'z safsatalariga ishonitirib, aldashga urinmoqdalar. Bilimli etarli darajada bo'lmagan ba'zi bir fukarolar internetda berilayotgan turli axborotlarga ishonib qolmoqdalar. Vaholanki, bu kabi ma'lumotlarning mutlaqo noto'g'ri ekanini kech anglamoqdalar. Ekstremistlar fukarolarni guruhga qabul qilishda o'ziga xos usullardan foydalanadilar. Hammaga ma'lumki, inson chindan ham erkin va ozod shaxs. U shaxatvorriga turli usullar bilan ta'sir qilish mumkin. Usullar odamning tabiatidan, avtobiografiyasidagi ba'zi epizodlan, o'ziga xos holatdan, maqsadga yo'naltirilgan haraktcridan, deylik, bo'lajak. Terrorchining fikri o'zgaruvchanlig'i, beqarorlig'idan, ular hamkorlikka chakirilgandagi kayfiyatidan kelib chikib tanlanadi.

Mafkuraviy kurashlar keskinlashgan bugungi kunda yoshlar qalbida ona Vatanga, boy tariximizga, milliy va diniy qadriyatlarimizga, ota-bobolarimizdan meros – muqaddas dinimizga bog'lom munosabatni qaror toptirish, ularni har qanday zararli g'oyalar tuzog'iga ilinib qolishlaridan asrash maqsadida mafkuraviy immunitetni hosil qilish zamon, davr talabdir. Biroq bu ish bir zumda, oson amalga oshiriladigan ish bo'lmay, murakkab va uzoq davom etadigan jarayondir. Bunda har bir kishining faollig'i, omilkorligi talab etiladi. Uning amalga oshirilishi esa Vatanimiz salohiyatini yanada oshiradi, kelajagi buyuk davlat barpo etishni ta'minlaydigan va insonlarning e'tiqodini mustahkamlashning muhim omili bo'lib xizmat qiladi. Bunday urinishlarning zamirida, eng avvalo, iqtisodiy manfaatdorlikning yotishi aniq. Xalqaro terrorizm, diniy ekstremizm, narkobiznes, milliy ayirmachilik kabi kuchlar faoliyatida ham buni kuzatish mumkin.

Ularning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- Dindor musulmonlarning isloxotchi davlatga bo'lgan ishonchini yo'qotish, demokratik jamiyatni obro'sizlantirish, barqarorlikni, milliy va millatlararo totuvlikni buzish;
- Ommabop, jozibador, asossiz da'vatlar orqali, bakirik-chakirik, shovkin-suronlar solish bilan andishali, mexnatkash, bag'rikeng xalqimizni yo'ldan ozdirish, ayniksa, xali ongi yaxshi shakllanmagan yoshlarimizning aqliga, taqdiriga xukmron bo'lib olish;
- Aholi o'rtasida "xaqiqiy va soxta" dindorlik belgilari bo'yicha qarama-qarshiliklar chiqarish orqali millatlararo totuvlikka raxna solish;
- O'zlarini chin musulmon, din uchun kurashuvchi, deb xisoblaydigan jangarillarning yangi avlodini vujudga keltirish;
- Bizni goh dinsiz, dahriy deb, goh davlatlarni islomlashtirish yashirincha tarafdori qilib ko'rsatish orqali musulmon va nomusulmon mamlakatlar jamoatchiligi orasida O'zbekiston haqida kuchli shovitishga urinish;
- Islom tsivilizatsiyasi bilan boshqa tsivilizatsiya o'rtasida yangi qarama-qarshiliklar keltirib chiqarish;
- Omma ongida din barcha muammolar hamda ziddiyatlarni hal qilish vositasi degan tasavvurni qaror toptirishga urinish va boshqalar.

Yuqorida aytib o'tilgan hamda boshqa diniy ekstremistik oqimlarni birlashtiruvchi umumiy jihati - ularning xatti-harakatlari zo'ravonlikka, terropga asoslanganligidir. Terrorchilik amaliyoti dunyoning ko'pgina mamlakatlarida yashirin yoki ochiq. Qo'llanib kelindi va hozir ham qo'llanmoqda. So'nggi yillarda xalqaro terrorizm bilan diniy ekstremizmning birlashuvi xalqaro xavfsizlikka, alohida olingan mintaqalar va mamlakatlardagi tinchlik va osoyishtalikka jiddiy tahdid solmoqda, hech bir aybsiz kishilar hayoti va sog'ligi uchun xavf tug'dirmoqda. Shuning uchun umumilliy maqsad - milliy g'oyani xalqimiz, ayniqsa, yoshlarimiz tomonidan chuqur idrok etilishi katta ahamiyatga ega. Zero, milliy

g'oya va jamiyat barpo etishning buyuk maqsadlarimiz yo'liga g'ov bo'layotgan diniy ekstremizm, xalqaro terrorizm kabi kuchlarga qarshi kurashning muhim omili va ma'naviy negizi bo'lib xizmat qiladi. Bu borada fuqarolik jamiyati instituti - mahalla fuqarolari yig'inlari, siyosiy partiyalar, ommaviy harakatlar, jamoat tashkilotlari va fondlar, nodavlat, notijorat tashkilotlar, mustaqil ommaviy axborot vositalari-ning o'rni ham beqiyosdir. Dini nikobi ostidagi ekstremizm, terrorizmga qarshi kurashda ularning faoliyatini kuchaytirish borish muhim ahamiyat kasb etadi. Ana shunda yillar, asrlar sinovida toblanib, ko'pni ko'rgan, bugun erkinlik havosidan nafas olib yashaytgan, o'z qadr-qimmatini, insoniy sha'nini, ne-ne ulug' zotlarning vorislari ekanini, o'zligini anglagan, milliy g'urur va iftixorini tiklab, xalqaro maydonda o'ziga munosib o'rin talab borayotgan, o'z kuchi va ertangi kunga ishongan, o'z yurti, o'z farzandlarining kelajagi farovon bo'lishiga intilaytgan bizning xalqimizni hech qanday kuch to'xtatmaydi.

Insoniylik sifatini butunlay yo'qotgan, tinch aholiga jabr-sitam, zulm tahdikasini solib turish jihatidan muddaosiga aylangan kora kuchlar dunyoning qaysidir burchagida hali ham bor ekan, hamma-hammamiz ogoh va uyghoq bo'lishimiz, terrorizmga qarshi hamma bab-baravar kurashishi kerak. Chunki qayerda bo'lmasin terrorizm xarakati roy bersa, mujodala zarra olamgarchiligi, mehr-oqibati bor insonni bezovta qiladi. Prezidentimiz ta'biri bilan aytganda, hozirgi davrda ekstremizm va terrorizm qarshi kurashda huquqiy va tashkiliy-normativ masalalarni qo'shimcha vazifalar ustuvor deb belgilandi. Quyidagi yo'nalishlar bo'yicha o'rganish olib borildi:

- Ekstremizm va terrorizm qarshi kurashning huquqiy-normativ asoslarini takomillashtirish ko'rsatkich;
- Boshqa davlatlar, mintaqaviy va xalqaro tashkilotlar bilan ekstremizm va terrorizm qarshi kurash sohasidagi hamkorlikni mustahkamlash huquqiy asoslarini kengaytirish;
- Xorijiy davlatlar bilan va xalqaro tashkilotlar bilan ekstremizm, terrorizm va ularga moyillashtirish qarshi kurash sohasida axborot hamda tajriba almashish. Markaziy osiyoda aksiteror strategiyasini oshirish uchun hamkorlikdagi sayi harakatini birgalikdagi harakatlar rejasi doirasida muoffiqiyatlashtirishi kabilar (qarang :SH.Mirziyoyev, yangi o'zbekiston strategiyasi 415-416 b.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, zamonaviy voqelik inson qalbi va ongi uchun bo'lgan kurashlarning yangidan yangi usul va vositalarning ko'payib borayotgani, ayniqsa, bu borada din omilidan foydalanishga urinishlarda yaqqol namoyon bo'lmoqda. Shu nuqtai nazardan qaraganda, bugungi kunda insonlarning bunday zararli, ta'bir joiz bo'lsa manfur ofatlardan asrab avaylash barchani yanada xushyorlikka, ehtiyotkorlikka, har jihatdan aql idrok bilan ish tutishga undaydi.

